

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา

พ.ศ. 2567*

A PARTICIPATION OF THE PEOPLE IN THE SELECTION OF SENATORS IN 2024

นิพนธ์ คุ้มสนุก¹, ศิริพงษ์ มานะศรี² และ ศิริประภา พรหมมา³

Nippeach Krueangsasuk¹, Siripong Manasri² and Siriprapa Promma³

¹⁻³มหาวิทยาลัยนอร์ท - เชียงใหม่

¹⁻³North- Chiangmai University, Thailand

Corresponding Author's Email: nippeach@northcm.ac.th

Received 25 June 2024; Revised 4 September 2024; Accepted 30 September 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ต้องการนำเสนอแง่มุมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2567 โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาเป็นที่น่าจับตามอง การเลือกตั้งครั้งนี้ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งกันเองแต่เป็นการเลือกตั้งกันเองเฉพาะผู้สมัคร ประชาชนมีส่วนร่วมในเรื่องการมีสิทธิเพื่อเข้าชิงตำแหน่งวุฒิสภา สิทธิในการเลือกตั้ง หรือ สิทธิในการตรวจสอบผลคะแนน ทั้งนี้บริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนับว่าเป็นการเลือกตั้งทางประวัติศาสตร์ที่เป็นระบบส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ประชาชนได้อีกทางและเป็นระบบที่ถูกปรับขึ้นใหม่ในประเทศไทยอย่างมีนัยยะสำคัญทางการเมืองให้คอยติดตามต่อไปในอนาคตเพราะการออกแบบสมาชิกวุฒิสภาอาจจะไม่ได้เป็นผู้แทนของประชาชนอย่างเต็มปากเนื่องจากเลือกตั้งกันเองภายในกลุ่มซึ่งเป็นกติกาซับซ้อนและมองไม่เห็นจุดยืนของผู้สมัครอย่างชัดเจนอาจเกิดความเสียหายสูงถ้าหากเกิดความไม่ลงตัวของระหว่างกลุ่มเพื่อสกัดกันกลุ่มอื่นในทางการเมือง

* นิพนธ์ คุ้มสนุก, ศิริพงษ์ มานะศรี และ ศิริประภา พรหมมา. (2567). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2567. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 4(5), 175-187.

Nippeach Krueangsasuk, Siripong Manasri and Siriprapa Promma. (2024). Participation of the people in the selection of senators in 2024. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 4(5), 175-187.;

DOI: <https://doi.org/10>

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ประชาชน, สมาชิกวุฒิสภา

Abstract

This academic article wants to present aspects of public participation in the Senate selection process in 2024. It was found that participation of the people in the selection of senators is noteworthy. This election does not give people the opportunity to elect among themselves, but only among the candidates, people have a part to play in having the right to run for senate, whether by having the right to run for the Senate. The right to vote or the right to check the results of the vote. In this regard, the various contexts that occurred are considered to be historical elections that are a system for promoting political participation for the people in another way and are a system that has been newly adjusted in Thailand with important political implications next In the future, because of the design of the senators, they may not be fully representative of the people because they elect among themselves within the group, which has complicated rules and cannot clearly see the positions of the candidates. There may be a high risk if there is disagreement. harmony between groups to block other groups in politics

Keywords: Participation, People, Senate

บทนำ

โดยบทความวิชาการศึกษาชิ้นนี้คณะผู้เขียนมุ่งหวังศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะพลเมืองทางประชาธิปไตย อย่างที่ทราบโดยทั่วกันว่าประชาชนเลือกผู้แทนราษฎรได้แต่ในทางกลับกันด้านการคัดเลือกสมาชิกวุฒิสภาในประเทศไทยยังคงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ไม่เพียงพอเนื่องจากส่วนใหญ่การสรรหาสมาชิกวุฒิสภามักผ่านกระบวนการคัดเลือกภายในกลุ่มสมาชิกการเมืองด้วยกันเองดังนั้นประชาชนอาจถูกเบียดขับสิทธิ์ในการเลือกตัวแทนของตนเองเพื่อเป็นกระบอกเสียงหลักในการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ

นอกจากนี้ คณะผู้เขียนค้นคว้าข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2540 คือรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเลือก สว. ได้โดยตรงซึ่งเป็นผู้แทนของตนเอง ภายหลังจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกยกเลิกจากเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ.2549 ส่งผลให้ระบบการเลือกตั้งใหม่เข้ามาแทนที่จึงมีการเปลี่ยนที่มาของวุฒิสภาจากการเลือกตั้งทั้งหมดเป็นระบบการเลือกตั้งผสมการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการการแต่งตั้งมาจากองค์กรอิสระและฝ่ายตุลาการแทบทั้งสิ้นหลีกเลี่ยงไม่ได้เลยว่าคุณอนุรักษ์นิยม เดิมก็วกวนกลับมาเป็นกลุ่มวุฒิสภาฐานอำนาจเดิมเช่นเคย (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2563) ในอีกทางหนึ่งเรื่องตลกร้ายที่เกิดขึ้นหลังจาก คสช. ยึดอำนาจทางการเมืองชุดเดิมจากรัฐบาล คุณยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และให้ประชาชนลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ปี พ.ศ.2560 ปรับเปลี่ยนวิธีการเลือกวุฒิสภาจำนวน 250 คน มาจากการแต่งตั้งของพระมหากษัตริย์โดยความเห็นชอบของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.และวุฒิสภามีอำนาจโดยชอบธรรมหลายประการ กระทั่งสมาชิกวุฒิสภากลุ่มเดิมนี้ได้หมดวาระการดำรงตำแหน่งจึงเกิดกระบวนการสรรหาวุฒิสภาขึ้นมาแทนที่ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2567 ที่ผ่านมา และการคัดเลือกวุฒิสภาในครั้งนี้ประชาชนจากหลายภาคส่วนและกลุ่มอาชีพกว่า 20 กลุ่มสามารถชิงตำแหน่งโดยผ่านการเลือกตั้งทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด ประเทศ และมีขั้นตอนการเลือก “แบบข้าม”/ “แบบไขว้” ระบบนี้ดูมีความซับซ้อนแต่ข้อดีคือป้องกันความทุจริต สร้างความโปร่งใส หรือความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน และประชาชนสามารถตรวจสอบการนับคะแนนผ่านสื่อออนไลน์ได้ง่ายยิ่งขึ้น

ดังนั้น คณะผู้เขียนจึงให้ความสนใจกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2567 เป็นอย่างมาก นับว่าเป็นการเลือกตั้งแปลกใหม่สำหรับประเทศไทย หากแต่ถ้าเกิดผลผลิตที่ดีให้แก่ประชาชนได้มีตัวแทนผลักดันข้อเรียกร้องทางกฎหมายอย่างแท้จริงและเห็นถึงปัญหาความเดือดร้อนภายในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยทุกประการทั้งปวงที่ได้กล่าวข้างต้นจักได้รับการศึกษาค้นคว้าผ่านแนวคิด ตำรา เว็บไซต์ออนไลน์ เพื่อนำมาวิเคราะห์หลักการทางวิชาการให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์และสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของประชาชนให้เข้าใจหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างถ่องแท้

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตย

รูปแบบการปกครองในปัจจุบันมักมีหลักการที่สำคัญด้วยการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามสถานการณ์ที่ประชาชนได้ร่วมกันแก้ไขหรือวินิจฉัยปัญหาทางการเมืองได้อย่างตรงประเด็น โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีหลายประการ ได้แก่ 1) การเลือกตั้ง คือ ระบบประชาธิปไตยแบบคัดสรรตัวแทนของประชาชนเพื่อเป็นกระบอกเสียงสำคัญให้แก่ข้อเรียกร้องของประชาชน ดังนั้นหลักการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยมักเป็นการเลือกตั้งเป็นการทั่วไป บุคคลใดก็ตามมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามอายุและเกณฑ์ที่กำหนดไว้สามารถลงคะแนนเสียงได้เพียงหนึ่งเสียงเท่านั้น (One Man One Vote) ไม่จำกัดเพศหรือสถานะทางสังคมใด ๆ ก็ตาม และผู้เลือกตั้งมีอิสระสามารถเลือกผู้แทนของตนเองโดยสมัครใจไม่ถูกบังคับ โน้มน้าว ช่มชู้ จากอิทธิพลกลุ่มอื่น ขณะเดียวกันการเลือกตั้งต้องเกิดความยุติธรรม ไม่มีความทุจริตการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง หรือเล่นกลในผลการเลือกตั้ง 2) การออกเสียงประชามติ คือ รัฐสภาเปิดโอกาสให้ประชาชนออกเสียงเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ความสำคัญกับเสียงของประชาชนอาจเป็นการรับรองกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือนโยบายทางการเมืองที่ประชาชนมีผลประโยชน์ร่วมด้วย 3) ประชาพิจารณ์ คือ การแสดงความคิดเห็นของประชาชนมักเกิดขึ้นก่อนการออกเสียงประชามติและการทำความเข้าใจให้ความรู้ต่อประเด็นสาธารณะที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้น ข้อดีในการทำประชามตินั้นประชาชนสามารถแบ่งผลประโยชน์เฉพาะฝ่ายเพื่อตกลงร่วมกันได้อย่างฉันทามติ 4) มติมหาชน คือ เสียงสะท้อนของประชาชนส่งไปถึงรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อให้รัฐบาลตอบคำถามในสิ่งที่ประชาชนต้องรับทราบโดยไม่ได้รับการบิดเบือนข่าวสารที่ประชาชนได้รับ และได้รับรายละเอียดข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาทั้งจากผู้สนับสนุนและผู้คัดค้าน ฉะนั้นการทำประชามติควรไต่ตรองถึงข่าวสารที่ประชาชนได้รับ 5) ภาคประชาสังคม คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนด้วยการให้ประชาชนแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองผ่านตัวแทนที่ได้รับหน้าที่เป็นผู้ชนะจากเสียงข้างมากของประชาชน เพราะฉะนั้นประชาชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการการเมืองทุก ๆ ประเด็นหากตัวแทนที่เราเลือกแก้ไขปัญหาอย่างเชื่องช้าและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ภาคประชาสังคมสามารถมีสิทธิเคลื่อนไหวหรือตื่นตัวทางการเมืองได้อย่างอิสระ หรือผูกติดเครือข่ายผลประโยชน์เรื่องนั้น ๆ เพื่อมุ่งสู่ผลประโยชน์ของส่วนรวมอย่างจริงจัง (ณัชชาภัทร อุ้นตรงจิตร, 2552)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้านอื่น ๆ เกี่ยวเนื่องกับเสรีภาพในการชุมนุม สิทธิและแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนแต่มีการชุมนุมโดยสันติปราศจากอาวุธ หรือเสรีภาพในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมขั้นพื้นฐานของประชาชน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีระดับขั้นของการมีส่วนร่วมอีกหลายประการ ได้แก่ 1) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชนเพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนผ่านการแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ 2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน สูงกว่าระดับแรกโดยผู้วางแผนโครงการต้องเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนด้วยการสอบถามและให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นก่อนเริ่มปฏิบัติโครงการ 3) ระดับการปรึกษาหารือ ใช้การเจรจาอย่างทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยด้วยการจัดให้มีการจัดประชุม การสัมมนาเชิงและเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน 4) ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันเมื่อเกิดผลขึ้นหลังดำเนินการโครงการจะนำผลการพิจารณาไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ โดยหาแนวทางการเจรจาอย่างประนีประนอมกัน 5) ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 6) ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาผ่านวิธีการลงประชามติ ประเด็นแก้ไขจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเท่าไรนั้น ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารอย่าง บางประเด็นเพียงแคร์ับฟังเสียงส่วนใหญ่เท่านั้นแต่ไม่มีผลตามกฎหมายดังกล่าว (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548)

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยควรได้รับโอกาสประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนคือ การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อเป็นรากฐานที่ดีของการพัฒนาประเทศเพื่อให้ประเทศมีความเจริญและยังเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะการเสนอข้อเท็จจริงทางการเมือง การสร้างจิตสำนึกเพื่อมีส่วนร่วมทางการเมือง หากประชาชนมีความสนใจในทางการเมือง มีการเปิดรับข่าวสารและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นหรือช่วยถ่ายทอดข้อมูลที่ถูกต้องให้สังคม

ได้รับรู้และกระตุ้นให้คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นในทางที่ถูกต้อง (สิงห์คำ มณีจันสุข, 2561)

พัฒนาการการมีส่วนร่วมประชาชนในการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาประเทศไทย

โดยอดีตที่ผ่านมาของประเทศไทยการปฏิวัติก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง เกิดกลุ่มการปฏิวัติโดยคนชนชั้นกลางเป็นกลุ่มราษฎรซึ่งเป็นผู้ได้รับการศึกษาเป็นจำนวนมาก ขึ้นและรับรู้ถึงค่าว่าการเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่เอาเข้าจริงแล้วประเทศไทยเกิดประชาธิปไตยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2534 รัฐบาลชาติชาย ชุณหะวัณ ก่อนที่จะมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี พ.ศ.2539 ที่กล่าวว่าเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน พ.ศ.2540 โดยผู้เขียนมองว่ามีรากฐานซึ่งคงไว้ให้เป็นรัฐธรรมนูญแบบประชาธิปไตยเนื่องจาก พื้นฐานของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องการต้องการตอบสนองคนส่วนใหญ่ของสังคมเป็นรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อต้องการขยายผลประโยชน์นอกจากผู้แทนราษฎรตัวแทนของประชาชน สมาชิกวุฒิสภาที่มีอำนาจเห็นชอบในกฎหมายก็ควรมีตัวแทนของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน

ความเป็นมาของ สว. ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540

ตามเจตนารมณ์เรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมือง สิ่งที่เป็นประจักษ์อย่างเห็นได้ชัดคือ กฎหมายลายลักษณ์อักษรตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 ด้วยการยึดหลักการ “รัฐธรรมนูญของประชาชน” ในการจัดประชุมปรึกษาหารือร่างรัฐธรรมนูญโดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยใช้กระบวนการสรรหา ได้แก่ 1) คัดเลือก สว. จากประชาชนแต่ละจังหวัดจำนวน 76 คนที่มาจากการเลือกตั้ง เข้ามามีส่วนในการร่างรัฐธรรมนูญร่วมกับตัวแทนนักวิชาการอีก 23 คน มาจากผู้เชี่ยวชาญสาขากฎหมายมหาชนหรือผู้เชี่ยวชาญสาขารัฐศาสตร์หรือสาขารัฐประศาสนศาสตร์และผู้มีประสบการณ์ด้านการเมือง จากนั้นจึงคัดเลือกผู้สมัครตามคุณสมบัติเพื่อส่งต่อรายชื่อให้แก่รัฐสภาคัดเลือกในขั้นตอนสุดท้าย 2) กำหนดให้มี สว. จำนวน 200 คน จากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนทั้งหมด 3) กระบวนการคัดเลือกนายฯ ต้องมาจากการเสียงของ สส. 500 คน เท่านั้นโดยได้เสียงเกินกึ่งหนึ่ง คือ 251 เสียงและเป็น สส. มาก่อน 4) ใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ โดยมีระบบผสมผสานการเลือกตั้งจาก สส.แบบเขตซึ่งมาจากการเลือกตั้งเป็นสัดส่วน ส่วนอีกระบบคือ สส.บัญชีรายชื่ออ้างอิงจากเสียงข้างมากจากประชาชน (Thairath Online, 2022)

ความเป็นมาของ สว. ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550

ภายหลังจากวิกฤตการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ.2549 จึงเกิดเจตนารมณ์ของ สว. ซึ่งถือว่าสร้างข้อผูกพันทางกฎหมายและเพิ่มความสนใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้มากยิ่งขึ้นโดยกำหนดคุณสมบัติให้ผู้ลงสมัครเลือกตั้ง สว. มีถิ่นกำเนิดอยู่ในท้องถิ่นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปีหรือเคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปี และสมาชิก สว.มีความเป็นกลางทางการเมืองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ สส. ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางสายเลือด เช่น บุพการี คู่สมรส หรือบุตร ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ในส่วนของจำนวน สว. จำนวนทั้งสิ้น 150 คน 1) จากการเลือกตั้งโดยตรงทั่วประเทศจังหวัดละ 1 คนจำนวน 76 คน ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้หนึ่งเสียงและให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ 2) การสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา 74 คนกำหนดให้เท่ากับจำนวนของสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งหักด้วยจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง โดยมีที่มาจากคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา ประกอบไปด้วย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานกรรมการการเลือกตั้ง ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เป็นต้น

ความเป็นมาของ สว. ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560

สืบเนื่องจากเหตุการณ์รัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2558 ด้วยรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีความแตกต่างฉบับคือสามารถกำหนดจำนวน สว.แบบพิเศษขึ้นมาได้จำนวน 250 คน ตามมาตร 269 ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่ง สว.ชุดดังกล่าวมีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี และมีอำนาจในการติดตามการปฏิรูปประเทศ การออกกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ เช่น อำนาจกลั่นกรองและยับยั้งกฎหมาย อำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบการแก้รัฐธรรมนูญ และอำนาจให้ความเห็นชอบผู้ดำรงตำแหน่งข้าราชการระดับสูง องค์กรอิสระ และศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น (Thairath, 2022) โดยกระบวนการคัดสรรสมาชิกวุฒิสภากำหนดกลุ่มบุคคลอยู่สามกลุ่ม ดังนี้ 1) กำหนดให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งต่อไป 6 คน เป็น สว. โดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารอากาศ ผู้บัญชาการทหารเรือ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ 2) กลุ่มผู้สมัคร สว. จะเป็นผู้เลือกกันเองจากกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญซึ่งถูกกำหนดไว้ 10 กลุ่ม จำนวน 200 คนได้มาจากการเลือกกันเอง จากนั้น

คสช. เป็นผู้เลือกจากรายชื่อดีงกล่าวครบ 50 คนให้ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก 3) คสช. ได้แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ 9 -12 คน มาทำหน้าที่สรรหาบุคคลที่สมควรดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก โดยผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนี้จะจัดทำรายชื่อดีสมควรเป็น สว. จำนวน 400 คน และส่งรายชื่อดีให้ คสช. เพื่อเลือกสมาชิกที่เหลือ 194 คนสุดท้ายเป็นสมาชิกวุฒิสภา (Workpoint Today, 2019)

กระบวนการสรรหาและมีส่วนร่วมของสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2567

นับว่ากระบวนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาในปัจจุบันนี้มีความเรียลไทม์มากที่สุด และเปิดโอกาสให้ประชาชนในหลายกลุ่มอาชีพได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในบทบาทสำคัญครั้งนี้ด้วย ซึ่งระบบนี้ถูกเรียกว่า ระบบ “แบ่งกลุ่มอาชีพ” และ “เลือกกันเอง” นับว่าเป็นการเลือกตั้งที่มีวิธีการน่าสนใจและเปิดทดลองครั้งแรกของประเทศไทยด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการลงสมัครเป็น สว. ซึ่งรูปแบบการแบ่งสายและไขว้ข้ามกลุ่มอาจจะมีความซับซ้อนแต่เพิ่มประสิทธิภาพความโปร่งใสต่อการเลือกตั้งเป็นอย่างมากเนื่องจากผู้ลงสมัครกลุ่มใดก็ตามไม่สามารถรู้ได้ล่วงหน้าว่าผู้ผ่านการคัดเลือกนั้นเป็นตัวแทนที่แท้จริงภายในกลุ่ม ดังนั้นคุณสมบัติของผู้สมัครสว. ก่อนข้างจำกัดเรื่องอายุอย่างน้อย 40 ปีขึ้นไป และประสบการณ์ในกลุ่มอาชีพ 10 ปีขึ้นไป จากนั้นต้องชำระค่าธรรมเนียมการสมัคร 2,500 บาท ผู้สมัครไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ ไม่เป็นผู้ถือหุ้น สื่อมวลชน ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ไม่ติดยาเสพติด และ ไม่มีบุพการี คู่สมรส บุตร ลงสมัครพร้อมกันในการคัดเลือกสว. เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลต่อจำนวนของผู้ที่มีสิทธิสมัครเข้าร่วมกระบวนการได้เหลือน้อยลงมาก (ILAW, 2567) ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 นี้กำหนดให้มีสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด จำนวน 200 คน ดำรงตำแหน่งได้คราวละ 5 ปี เป็นได้วาระเดียว

จากข้อมูลแหล่งข่าวให้ข้อมูลว่า คณะกรรมการคัดการณ์ผู้สมัคร สว.จำนวนหลักแสนจากการประเมินขั้นตอนการเลือก สว. 3 ระดับ โดยแต่ละระดับจะมีผู้ผ่านเข้ารอบเป็นจำนวนดังนี้

1) ระดับอำเภอ มี 928 อำเภอทั่วไทย มี 20 กลุ่มอาชีพ คนที่จะหลุดเข้ารอบต่อไปได้ ต้องเป็นผู้ได้รับคะแนนสูงสุด สามลำดับแรกของกลุ่ม รวมเป็นจำนวน 55,680 คน (สูตร $20 \times 3 \times 928 = 55,680$)

2) ระดับจังหวัด มี 77 จังหวัดทั่วไทย มี 20 กลุ่มอาชีพ คนที่จะหลุดเข้ารอบต่อไปได้ ต้องเป็นผู้ได้รับคะแนนสูงสุด สองลำดับแรกของกลุ่ม รวมเป็นจำนวน 3,080 คน (สูตร $20 \times 2 \times 77 = 3,080$)

3) ระดับประเทศ คนที่จะได้เป็น สว. ต้องเป็นผู้ได้คะแนนลำดับที่ 1-10 ของแต่ละกลุ่มอาชีพ รวม 200 คน (สูตร $20 \times 10 = 200$) ส่วนผู้มีคะแนนลำดับที่ 11-15 จะอยู่ในบัญชีสำรองของกลุ่มอาชีพนั้น ๆ รวม 100 คน (สูตร $20 \times 5 = 100$) (BBC online, 2024)

ถึงแม้ว่าข้อกำหนดในเรื่องของอายุเป็นการจำกัดสิทธิการลงสมัคร สว. แก่เยาวชนจึงไม่ได้มีส่วนร่วมในการลงสมัครรับเลือกตั้งได้ อย่างไรก็ตามระบบการสอดส่องความโปร่งเพื่อให้ประชาชนไว้วางใจมีหลากหลายช่องทาง หรือสร้างความมั่นใจให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง เช่น 1) สามารถส่งตัวแทนผู้สมัครบ้านละหนึ่งคน และ 2) สามารถส่งข้อมูลไปยังผู้มีสิทธิทุกคน 3) ประชาชนดูถ่ายทอดสด กล้องวงจรปิด จับตามองความผิดปกติได้เพื่อทำความเข้าใจ กระบวนการอย่างกระจ่างแจ้งมากยิ่งขึ้นทางผู้เขียนจึงนำข้อมูลการอ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองและวิธีการคัดเลือก สว.ตามภาพถัดไป

The infographic features a blue background with a white and yellow logo in the top right corner that says "iLaw". The main heading is "#Law67 ใครไม่มีสิทธิสมัคร ก็มีส่วนร่วมได้". Below this, there are three horizontal yellow boxes with blue text and illustrations. The first box shows three people (a woman, a man, and an elderly woman) and says "หาตัวแทนผู้สมัคร" and "ครอบครัวละหนึ่งคน". The second box shows a woman shouting into a megaphone and says "ส่งต่อข้อมูล" and "ให้คนมีสิทธิ ไปสมัครกันได้เยอะๆ". The third box shows a man at a laptop with a "LIVE" sign and says "ดูถ่ายทอดสด" and "ดูกล้องวงจรปิด ช่วยกันจับโกง".

ที่มา: iLaw, 2567

ที่มา: ILAW, 2567

โดยข้อสรุปดังกล่าวจากกรุปคณะผู้เขียนจึงรวบรวมกระบวนการคัดเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2567 ทั้งสามระดับเกี่ยวกับข้อมูลการเลือกตั้งแบบ “เลือกกันเอง” และ “เลือกไขว้” จึงสรุปได้ตามตารางดังกล่าว

เลือกตั้งระดับอำเภอ	เลือกตั้งระดับจังหวัด	เลือกตั้งระดับประเทศ
<p>1.ให้ผู้เลือกกันเองภายในกลุ่ม กลุ่มใดทีที่มีผู้สมัครไม่เกินห้าคน (ผู้สมัครมีเพียง 5 คนให้ได้รับเลือกทันที) หากผู้สมัครมาเกิน 5 คน ให้ผู้สมัครแต่ละกลุ่มลงคะแนนเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกันได้ไม่เกิน 2 คน โดยจะเลือกตนเองก็ได้ แต่ห้ามลงคะแนนให้บุคคลใดได้เกินหนึ่งคะแนน</p> <p>การลงคะแนนจะต้องเขียนหมายเลขประจำตัวผู้สมัครที่ต้องการเลือกในกลุ่มเดียวกันด้วยตัวเลขอารบิกได้ช่องละหนึ่งหมายเลขผู้ได้คะแนนสูงสุดห้าลำดับแรกเป็นผู้ได้รับเลือกขั้นต้นของ</p>	<p>1.เลือกกันเองภายในกลุ่มผู้ชนะจากระดับอำเภอจะมาอยู่ใน “กลุ่มอาชีพ” ระดับจังหวัด เลือกกันเองในกลุ่ม ไม่เกิน 2โหวต โหวตตัวเองได้ โหวตคนเดียวสองคะแนนไม่ได้การลงคะแนนจะต้องเขียนหมายเลขประจำตัวผู้สมัครที่ต้องการเลือกในกลุ่มเดียวกันเหมือนการเลือกระดับอำเภอโดยเขียนหมายเลขประจำตัวผู้สมัคร ผู้ซึ่งได้คะแนนสูงสุด 5 ลำดับแรกเป็นผู้ได้รับเลือกขั้นต้นของแต่ละกลุ่ม ในกรณีที่ลำดับใดมีผู้ได้คะแนนเท่ากันจนทำให้ผู้ได้คะแนนสูงสุดเกิน 5 คน ให้จับสลากกันเองว่าผู้สมัครท่านใดได้รับเลือก</p>	<p>1.เลือกกันเองภายในกลุ่ม ผู้ชนะจากระดับจังหวัดจะมาอยู่ใน “กลุ่มอาชีพ” ระดับประเทศ แล้วเลือกกันเองในกลุ่ม ไม่เกิน 10 โหวต โหวตตัวเองได้ โหวตคนเดียวหลายคะแนนไม่ได้ เลือกเอา 40 อันดับแรกจากแต่ละกลุ่ม หากได้คะแนนเท่ากันให้มีการจับสลากเหมือนในระดับอำเภอและจังหวัดหากมีผู้ได้คะแนนไม่ถึง 40 คนแต่มีจำนวนตั้งแต่ 20 คน ขึ้นไป ให้ผู้ได้รับเลือกข้างต้นของกลุ่มนั้นเท่าที่มีอยู่ หากไม่ถึง 20 คน ผอ.เลือกตั้งระดับจังหวัดจะให้ผู้ซึ่งไม่ได้รับเลือกซึ่งยัง</p>

แต่ละกลุ่ม ถ้าหากคะแนนเท่ากันจนทำให้มีผู้ได้คะแนนสูงสุดเกิน 5 คน ให้จับสลากกันเองว่าผู้ใดจะได้รับเลือก		อยู่ ณ สถานที่เลือก ลงคะแนนเลือกกันเองใหม่เพื่อให้ได้ครบตามจำนวน (ผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกในขั้นต้นในระดับประเทศ จำเป็นต้องอยู่ในสถานที่
2.จับสลากแบ่งสายเลือกไขว้ข้ามกลุ่ม จับสลากแบ่งสายผู้ที่ได้ 5 อันดับแรก จากชั้นเลือกกันเอง จะโหวตผู้สมัครกลุ่มอื่นในสายเดียวกันกลุ่มละหนึ่งโหวตแต่โหวตตนเองไม่ได้ หรือจะเลือกผู้สมัครในกลุ่มเดียวกันไม่ได้ ดังนั้นผู้ชนะสามอันดับแรกของแต่ละกลุ่มจะมีโอกาสผ่านเข้าสู่สนามระดับจังหวัด	2.จับฉลากแบ่งสายเลือกไขว้ข้ามกลุ่ม แต่ละสายมี 3-5 กลุ่มผู้ที่ได้ 5 อันดับแรก จากชั้นเลือกกันเองจะโหวตผู้สมัครกลุ่มอื่นในสายเดียวกันกลุ่มละหนึ่งโหวต ในชั้นตอนนี้จะโหวตตัวเองไม่ได้ หรือจะเลือกผู้สมัครในกลุ่มเดียวกันก็ไม่ได้ ดังนั้นผู้ชนะ 2 อันดับแรกของแต่ละกลุ่ม ผ่านเข้าสู่สนามระดับประเทศ	2.จับสลากแบ่งสายเลือกไขว้ข้ามกลุ่ม จับสลากแบ่งสาย แต่ละสายมี 3-5 กลุ่ม ผู้ที่ได้ 40 อันดับแรก โหวตผู้สมัครกลุ่มอื่นในสายเดียวกันกลุ่มละ 5 โหวต ผู้ชนะคือ 10 อันดับแรกของแต่ละกลุ่ม ได้เป็นสว.อันดับที่ 11-15 ของแต่ละกลุ่ม เป็นรายชื่อสำรอง

ที่มา : ผู้เขียน, 2567

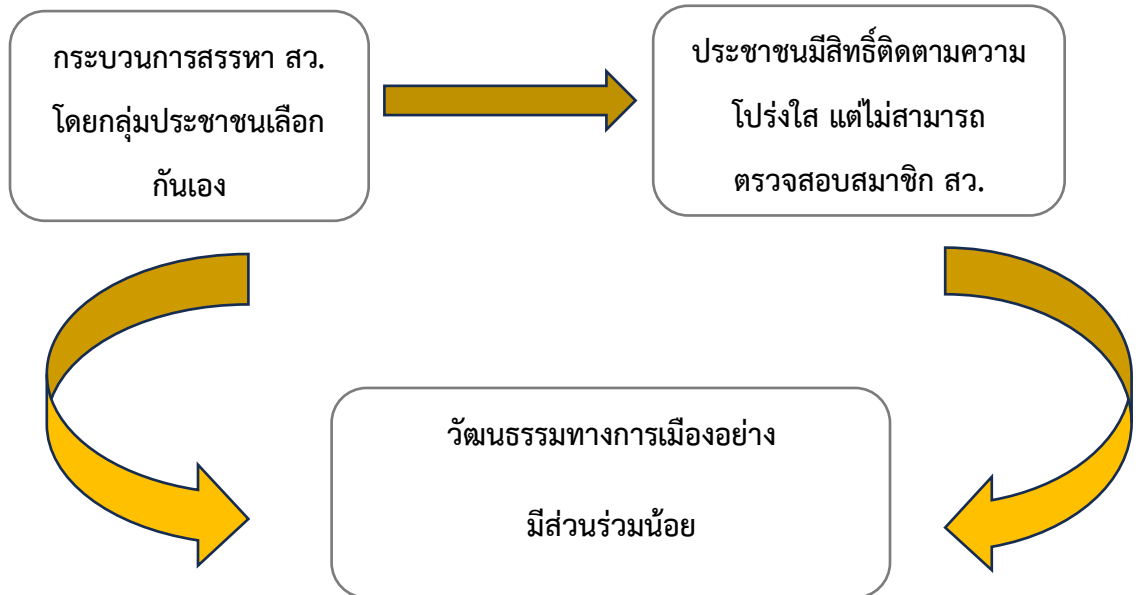
อ้างอิงจาก: ILAW

สรุป

ปัจจุบันกระบวนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยหวนกลับมาอีกครั้ง โดยการเลือกตั้งครั้งนี้กลับเป็นเสียงสะท้อนสำคัญหรือพลิกแพลงระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ในประเทศไทยโดยระบบดังกล่าวไม่เคยเกิดขึ้นที่ใดมาก่อน ฉะนั้นระบบการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาทั้งสามระดับโดยประชาชนมีสิทธิผู้ลงสมัครซึ่งแบ่งสายเป็นกลุ่มอาชีพ 20 กลุ่ม จากนั้นจึงมีกติกาการโหวตเพื่อผู้เข้าแข่งขันจนนำไปสู่ระดับจังหวัดจนถึงระดับประเทศและเลือกโฉมหน้าผู้แทนวุฒิสภาที่มาจากปากเสียงของประชาชนตั้งแต่ระบบคัดเลือกระดับต้น สิ่งที่น่าสังเกตสำหรับระบบการเลือกตั้งวุฒิสภาครั้งนี้ทั้งผู้สมัครและประชาชนที่ติดตามการเลือกตั้งต่างก็เฝ้ารอคอยผลคะแนนของผู้สมัครในเขตตนเองซึ่งเห็นได้ว่ามีระบบตรวจสอบการนับคะแนนผ่านสื่อออนไลน์อย่างโปร่งใส อาจเรียกได้ว่าปรากฏการณ์สำคัญที่มีการผลักดันการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชนคงไม่สอดคล้องตามวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในระบอบประชาธิปไตยเท่าที่ควร จากข้อสรุปโดยรวมนั้น คณะผู้เขียนได้รับองค์ความรู้ ความเข้าใจ และสรุปผลออกมาตามแผนภาพ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. (2552). รัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2563). When We Vote: พลวัตการเลือกตั้งและประชาธิปไตยในอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- สิงห์คำ มณีจันสุข. (2561). ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. วารสารวิจัยวิชาการ, 1(2), 109-120.
- BBC Online. (2024). กกต. คาดผู้สมัคร 1 แสน ในการเลือก สว. ที่ “ซับซ้อนที่สุดในโลก”. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2567. จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c0kegn47lqjo>
- ILAW Online. (2024). สมัคร เพื่อ โหวต สว. 67 “แบ่งกลุ่มอาชีพ” – “เลือกกันเอง”. เรียกใช้เมื่อ 19 มิถุนายน 2567. จาก <https://www.ilaw.or.th/articles/16805>

Thairath Online. (2022). ส.ว. 250 คน มีอำนาจแค่ไหน และจะอยู่ไปถึงเมื่อไหร่. เรียกใช้เมื่อ 3 มิถุนายน 2567 จาก

<https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/103546>

Workpoint Today. (2019). เลือกตั้ง 62 ส.ว. 250 คน มีที่มาอย่างไร ?. เรียกใช้เมื่อ 7 มิถุนายน 2567 จาก

<https://workpointtoday.com/250%e0%b8%84%e0%b8%99%e0%b8%a1%e0%b8%b5%e0%b8%97%e0%b8%b5%e0%b9%88%e0%b8%a1%e0%b8%b2%e0%b8%ad%e0%b8%a2%e0%b9%88%e0%b8%b2%e0%b8%87%e0%b9%84%e0%b8%a3/>